

Ο ΡΟΛΟΣ ΚΑΙ Η ΑΞΙΑ ΤΗΣ ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΥ ΣΤΗΝ ΕΚΘΕΣΗ ΙΔΕΩΝ

Παράγραφος είναι: Το αυτοτελές θεματικά τμήμα του γραπτού πεζού λόγου, το οποίο αποτελεί μια νοηματική ενότητα, άρρηκτα συνυφασμένη με το συνολικό κείμενο.

- Με τη χρήση της παραγράφου επιδιώκεται η αποτελεσματική μεταβίβαση επαρκών πληροφοριών, που φωτίζουν μια πλευρά του ευρύτερου προβληματισμού ενός θέματος.
- Η παράγραφος, από κάθε άποψη, αποτελεί μικρογραφία της έκθεσης:

1. ΔΟΜΙΚΑ

Παράγραφος	Έκθεση
Θεματική περίοδος	Πρόλογος
Λεπτομέρειες – σχόλια	Κύριο μέρος – ανάπτυξη
Πρόταση κατακλείδα	Επίλογος

2. ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΑ

Όπως η έκθεση, έτσι και η παράγραφος προσεγγίζει μια πτυχή ενός προβλήματος – φαινομένου και προσφέρει έγκυρο και χρήσιμο πληροφοριακό υλικό στον αναγνώστη.

- Οι παράγραφοι αποτελούν τμήματα ενός κειμένου και καθεμιά εξετάζει και ένα διαφορετικό νόημα. Σχετίζονται νοηματικά με τις άλλες παραγράφους που αποτελούν το κείμενο. Υπάρχει δηλαδή μια νοηματική συνέχεια μεταξύ τους και όλες μαζί εξηγούν το θέμα του κειμένου.
- Ένα γραπτό κείμενο χωρίς επιμελημένη παραγραφοποίηση προδιαθέτει αρνητικά τον αναγνώστη και τον απωθεί αισθητικά.

Συμπερασματική παρατήρηση:

Καταληκτικά, θα μπορούσαμε να ισχυριστούμε ότι η καθαρότητα των νοημάτων μιας έκθεσης εξαρτάται σε μέγιστο βαθμό από την οργανωμένη και επαρκώς ανεπτυγμένη παράγραφο.

Παραδείγματα παραγράφου:

- **Θεματική πρόταση** → Αναντίρρητα, η τεχνολογία επέφερε κοσμογονικές αλλαγές στον πολιτισμό και αποτέλεσε ευλογία για τον άνθρωπο.
- **Προτάσεις – λεπτομέρειες** → Είναι αλήθεια ότι μετέτρεψε την εργασία, χάρη στα μέσα που εξασφάλισε, από επίμοχθη και επώδυνη σε άκοπη και απλή διαδικασία. Παράλληλα, απομάκρυνε το φάσμα της πείνας από ένα μεγάλο τμήμα της ανθρωπότητας και απάλλαξε τον άνθρωπο από την ασφυκτική κυριαρχία της φύσης. Αξίζει, επίσης, να παρατηρηθεί ότι με τη συνδρομή της τεχνολογικής ανάπτυξης τα πολιτιστικά αγαθά αποτελούν πλέον κτήμα των περισσότερων ανθρώπων του πλανήτη.
- **Πρόταση κατακλείδα** → Αβίαστα, λοιπόν, συνάγεται το συμπέρασμα ότι τα παραπάνω στοιχεία, χωρίς να εξαντλούν τον πίνακα των προσφορών της τεχνολογίας προς τον άνθρωπο, δικαιώνουν τον χαρακτηρισμό της ευλογίας που της αποδίδεται.

Η ΔΟΜΗ ΤΗΣ ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΥ

- ↓
1. Η θεματική πρόταση
- ↓
2. Οι λεπτομέρειες
- ↓
3. Η πρόταση κατακλείδα

1. Η θεματική πρόταση είναι μια πρόταση ή περίοδος στην αρχή της παραγράφου που εκφράζει με σαφήνεια, ακρίβεια και συντομία την κύρια ιδέα της παραγράφου. Η θεματική πρόταση βοηθά αφενός το γράφοντα να συγκεκριμενοποιήσει το θέμα της παραγράφου και αφετέρου τον αναγνώστη να κατανοήσει την κύρια ιδέα της παραγράφου και να παρακολουθήσει πιο άνετα την ανάπτυξή της.

Ευπρόσωπο τρόποι έναρξης μιας θεματικής πρότασης:

- Λίγοι θα διαφωνήσουν με την άποψη ότι ...
- Είναι γνωστό ότι ...
- Κατά κοινή ομολογία ...
- Δεν υπάρχει αμφιβολία ...
- Είναι κοινός τόπος ...
- Θα ήταν πλάνη αν υποστήριζε κανείς ότι ...
- Είναι γεγονός/σαφές ότι ...
- Υποστηρίζεται/λέγεται συχνά ότι ...
- Αν ευρύνουμε την παρατήρησή μας ...
- Κοινοτυπία τείνει να αποτελέσει η άποψη ...
- Ελάχιστοι θα μπορούσαν να αρνηθούν ότι ...
- Αποτελεί πραγματικότητα το γεγονός ότι ...

Συνδετικές λέξεις – φράσεις που επιτρέπουν λογική αλληλουχία της θεματικής πρότασης με τις λεπτομέρειες της παραγράφου

- Ειδικότερα ...
- Πιο συγκεκριμένα ...
- Πράγματι ...
- Αναλυτικότερα ...
- Με άλλα λόγια ...
- Αναντίρρητα ...
- Έτσι ...
- Στην περίπτωση αυτή ...
- Είναι αλήθεια ότι ...
- Εκείνο που έχει ιδιαίτερη σημασία ...
- Με αφετηρία τη (θέση ή άποψη) αυτή ...
- Κατά συνέπεια είναι ανάγκη ...
- Με δεδομένα τα παραπάνω δεν εκπλήσσει το γεγονός ότι ...

Εφαρμογή – Παράδειγμα:

1. Λίγοι θα διαφωνήσουν με την άποψη ότι χωρίς την υπεύθυνη συνδρομή της πολιτείας οποιαδήποτε προσπάθεια ριζικής αντιμετώπισης της κοινωνικής

αυτής μάστιγας καθίσταται δυσχερής. Για το λόγο αυτό αμετάθετο χρέος έχει η πολιτεία να κινηθεί αποφασιστικά στην καταπολέμηση των εκδηλώσεων αντικοινωνικής συμπεριφοράς, αναλαμβάνοντας συγκεκριμένες πρωτοβουλίες βραχυπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα. Βραχυπρόθεσμα, οφείλει να επιδιώξει την υλικοτεχνική και ηθική ενίσχυση των φορέων και των μηχανισμών κοινωνικού ελέγχου και καταστολής και να αποβλέψει στην αποτελεσματικότερη αστυνόμευση ευπαθών περιοχών των αστικοβιομηχανικών συγκροτημάτων. Μακροπρόθεσμα, επιβάλλεται να αντιμετωπίσει σοβαρά τη μάστιγα της ανεργίας, να άρει τις κοινωνικές και οικονομικές αδικίες που τραυματίζουν την κοινωνική συνοχή και να ενισχύσει πολύτροπα φορείς κοινωνικοποίησης, όπως είναι η οικογένεια και η εκπαίδευση.

2. Οι λεπτομέρειες είναι οι επιμέρους ιδέες και τα επιχειρήματα με τα οποία διαφωτίζεται η θεματική πρόταση. Η δόμηση και η οργάνωσή τους είναι που θα προσδώσουν στην επεξεργασία (ανάπτυξη) της θεματικής πρότασης εγκυρότητα διεισδυτικότητα και ενδιαφέρον. Είναι ακόμα αυτές που θα τεκμηριώσουν συνολικά τη σχέση της παραγράφου με τον ευρύτερο θεματικό προβληματισμό. Τις λεπτομέρειες μπορούμε να τις διαχωρίσουμε σε βασικές και βοηθητικές. Οι βασικές λεπτομέρειες υποστηρίζουν άμεσα την κύρια ιδέα της παραγράφου και εκφράζουν τις σημαντικότερες ενώ οι βοηθητικές είναι συμπληρωματικά νοήματα που στηρίζουν την κύρια ιδέα της παραγράφου, όπως αυτή αποτυπώνεται στη θεματική πρόταση.
3. Η κατακλείδα πρόταση βρίσκεται στο τέλος της παραγράφου και σκοπό έχει να ανακεφαλαιώσει επιγραμματικά την ανάπτυξη που προηγήθηκε προετοιμάζοντας παράλληλα τη μετάβαση στην επόμενη παράγραφο. Η κατακλείδα πρόταση είναι προαιρετική καθώς δεν είναι απαραίτητο σε κάθε παράγραφο να καταλήγουμε σε συμπεράσματα, εφόσον η αποδεικτική διαδικασία συνεχίζεται και στις επόμενες παραγράφους. Πρέπει να είναι σύντομη, περιεκτική και σαφής.

Εναλλακτικοί τρόποι έναρξης της πρότασης κατακλείδας

- Αβίαστα, λοιπόν, συνάγεται το συμπέρασμα ...
- Συνοψίζοντας μπορούμε να επισημάνουμε ...
- Γίνεται, επομένως, εύκολα αντιληπτό ...
- Εύκολα, λοιπόν, μπορεί ο καθένας να συμπεράνει ...
- Συμπερασματικά, έχει καταστεί σαφές ...

Πολλές φορές η μετάβαση από τη μια θεματική ενότητα στην άλλη ενέχει τον κίνδυνο της αποσπασματικότητας και γι' αυτό το λόγο καταφεύγουμε κάποιες φορές στη χρήση της μεταβατικής παραγράφου. Δεν έχει αναπτυξιακό χαρακτήρα αλλά συνδετικό. Συγκροτείται από δύο μέρη, το ανακεφαλαιωτικό – συμπερασματικό, που αναφέρεται επιγραμματικά στην προηγούμενη θεματική ενότητα και το προεξαγγελτικό που προετοιμάζει με συντομία την επόμενη θεματική ενότητα. Η έκτασή της ορίζεται στους 4 – 8 στίχους και είναι προαιρετική.

Εφαρμογή – παράδειγμα:

Α' θεματική ενότητα

Θετική λειτουργία της διαφήμισης

Β' θεματική ενότητα

Αρνητική πλευρά της διαφήμισης

Ανακεφαλαιωτικό – συμπερασματικό μέρος

Γίνεται, λοιπόν, φανερό ότι η διαφήμιση συμβάλλει θετικά στην προαγωγή του πολιτισμού σε όλες του τις εκφάνσεις. Προεξαγγελτικό μέρος.

Ωστόσο, δεν είναι λίγοι εκείνοι που υπογραμμίζουν την αρνητική διάσταση του ρόλου της, που αποτελεί πηγή πλήθους δεινών για τον άνθρωπο.

ΟΙ ΑΡΕΤΕΣ ΤΗΣ ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΥ

Αφού η παράγραφος αποτελεί μικρογραφία της έκθεσης, πρέπει να συγκεντρώνει τις ίδιες αρετές: σαφήνεια σκοπού, επαρκή ανάπτυξη, αλληλουχία νοημάτων, συνοχή και έμφαση.

1. Ο σαφής σκοπός της παραγράφου καταγράφεται από τη θεματική πρόταση και εκφράζει τη στάση του συγγραφέα απέναντι στο θέμα του. διατυπώνεται με καθαρότητα στη θεματική πρόταση και καθορίζει την ανάπτυξη της παραγράφου.
2. Η επαρκής ανάπτυξη αναφέρεται στο πληροφοριακό υλικό με το οποίο διασαφηνίζεται ή αποδεικνύεται η κύρια ιδέα της παραγράφου κατά τρόπο πειστικό. Απαραίτητες προϋποθέσεις για μια επαρκή ανάπτυξη της παραγράφου είναι η συγκέντρωση αξιόλογου και επαρκούς αποδεικτικού υλικού, η λογική σύνδεση των λεπτομερειών – σχολίων και η αποφυγή πλατειασμών και λεκτικών ή νοηματικών επαναλήψεων.
3. Η ενότητα εξασφαλίζεται όταν οι λεπτομέρειες της παραγράφου (πληροφορίες, παραδείγματα, σχόλια, ιδέες, κλπ) έχουν άμεση ή έμμεση συνάφεια με το σκοπό της θεματικής πρότασης. Σε μια παράγραφο αναπτύσσεται ένα μόνο επιμέρους θέμα, αυτό που δηλώνει στη θεματική πρόταση.
4. Αλληλουχία = λογικό δέσιμο της παραγράφου
Οι λεπτομέρειες μιας παραγράφου πρέπει να συνδέονται κατά τέτοιο τρόπο, ώστε η μια να απορρέει από την άλλη ή να οδηγεί στην άλλη. Με την εξασφάλιση λογικής αλληλουχίας ο αναγνώστης κατανοεί την πορεία της σκέψης και μπορεί να ελέγχει την ορθότητα των ιδεών μας. αντίθετα, η έλλειψη της οδηγεί σε λογικά χάσματα, αντιφάσεις και αυθαίρετα συμπεράσματα.
5. Συνοχή είναι η λογική σύνδεση των νοημάτων, των παραγράφων, των προτάσεων. Η συνοχή επιτυγχάνεται με τη χρήση αντωνυμιών, διαρθρωτικών λέξεων ή φράσεων, με την επανάληψη λέξεων ή φράσεων (επαναλαμβάνουμε λέξεις/κλειδιά από πρόταση σε πρόταση, π.χ. το αντικείμενο μιας πρότασης γίνεται υποκείμενο της επόμενης. Δεν είναι απαραίτητο να είναι η ίδια λέξη, μπορεί αν είναι μια συνώνυμη) και με τη νοηματική συνάφεια/συγγένεια.

Διαρθρωτικές λέξεις ή φράσεις

- Λέξεις δηλωτικές χρονικής σχέσης, σειράς εξέλιξης: ταυτόχρονα, έπειτα, συγχρόνως, προηγουμένως, ύστερα, στη συνέχεια, εν των μεταξύ, αργότερα, τώρα, πριν, ενώ, καθώς, κατόπιν, αφότου, αμέσως, τέλος, κλπ
- Λέξεις ή φράσεις που δηλώνουν πρόσθεση, ομοιότητα, αναλογία, συμπλήρωση: επιπλέον, επίσης, ακόμα, επιπροσθέτως, εξάλλου, παράλληλα, συμπληρωματικά, ας σημειωθεί ακόμη ότι, δεν πρέπει να λησμονούμε ακόμη ότι, κοντά σ' αυτό, κλπ

- Λέξεις ή φράσεις που δηλώνουν αντίθεση, εναντίωση: ωστόσο, αντίθετα, εντούτοις, παρόλο που, αντίστροφα, απεναντίας, μολοταύτα, άλλωστε, ακόμα και αν, μολονότι, παρ' όλα αυτά, σε αντίθεση με αυτό κλπ
 - Λέξεις ή φράσεις που εισάγουν επεξήγηση: με άλλα λόγια αυτό σημαίνει ότι, δηλαδή, συγκεκριμένα, σαφέστερα, ακριβέστερα κλπ
 - Λέξεις ή φράσεις που δηλώνουν συμπέρασμα, ή σχέση αιτίου – αποτελέσματος: επομένως, συνεπώς, συμπερασματικά, άρα, κατά συνέπεια, ανακεφαλαιώνοντας, γι' αυτό το λόγο, αυτό έχει ως αποτέλεσμα, για τους παραπάνω λόγους κλπ
 - Λέξεις ή φράσεις που δηλώνουν τοπική σειρά ή σχέση: εδώ, εκεί, κοντά, μακριά, στο σημείο αυτό κλπ
 - Λέξεις ή φράσεις που δηλώνουν έμφασης ή βεβαιότητα: πράγματι, ιδιαίτερα, ξεχωριστά, αξίζει να τονιστεί, ιδιαίτερα σημαντικό θεωρείται, εκείνο που προέχει, είναι αξιοπρόσεχτο ότι, προπάντων, ειδικά, αναντίρρητα, είναι σαφές, είναι γεγονός, οπωσδήποτε, βέβαια, φυσικά
 - Λέξεις ή φράσεις που δηλώνουν διάζευξη: ή- ή, είτε – είτε, ούτε – ούτε κλπ
6. Έμφαση δίνουμε σε ορισμένες λεπτομέρειες που κρίνουμε ότι ο ρόλος τους είναι σημαντικότερος, δίνει νοηματική σαφήνεια, ακρίβεια και αποδεικτικό κύρος στην παράγραφο. Γι' αυτό το λόγο τοποθετούμε αυτές τις λεπτομέρειες σε εμφατικές – περίοπτες θέσεις, όπως είναι η αρχή και το τέλος μιας παραγράφου, όπου κεντρίζεται το ενδιαφέρον του αναγνώστη και εντυπώνεται ανεξίτηλα στη μνήμη αντίστοιχα.

Φράσεις εύχρηστες που εξάρουν μια λεπτομέρεια της παραγράφου

- Ιδιαίτερα σημαντικό θεωρείται ...
- Αξίζει να τονιστεί ...
- Εκείνο που προέχει ...
- Πάνω απ' όλα όμως ...
- Εξαιρετική σπουδαιότητα, όμως αποκτά ...
- Είναι περιττό να τονιστεί ...